

moet tegen alle schadelicke beo-
zingen / ende tegen den vrese-
licken viant als lyf ende ziele
sal scheiden Amen

Dit syn die

here

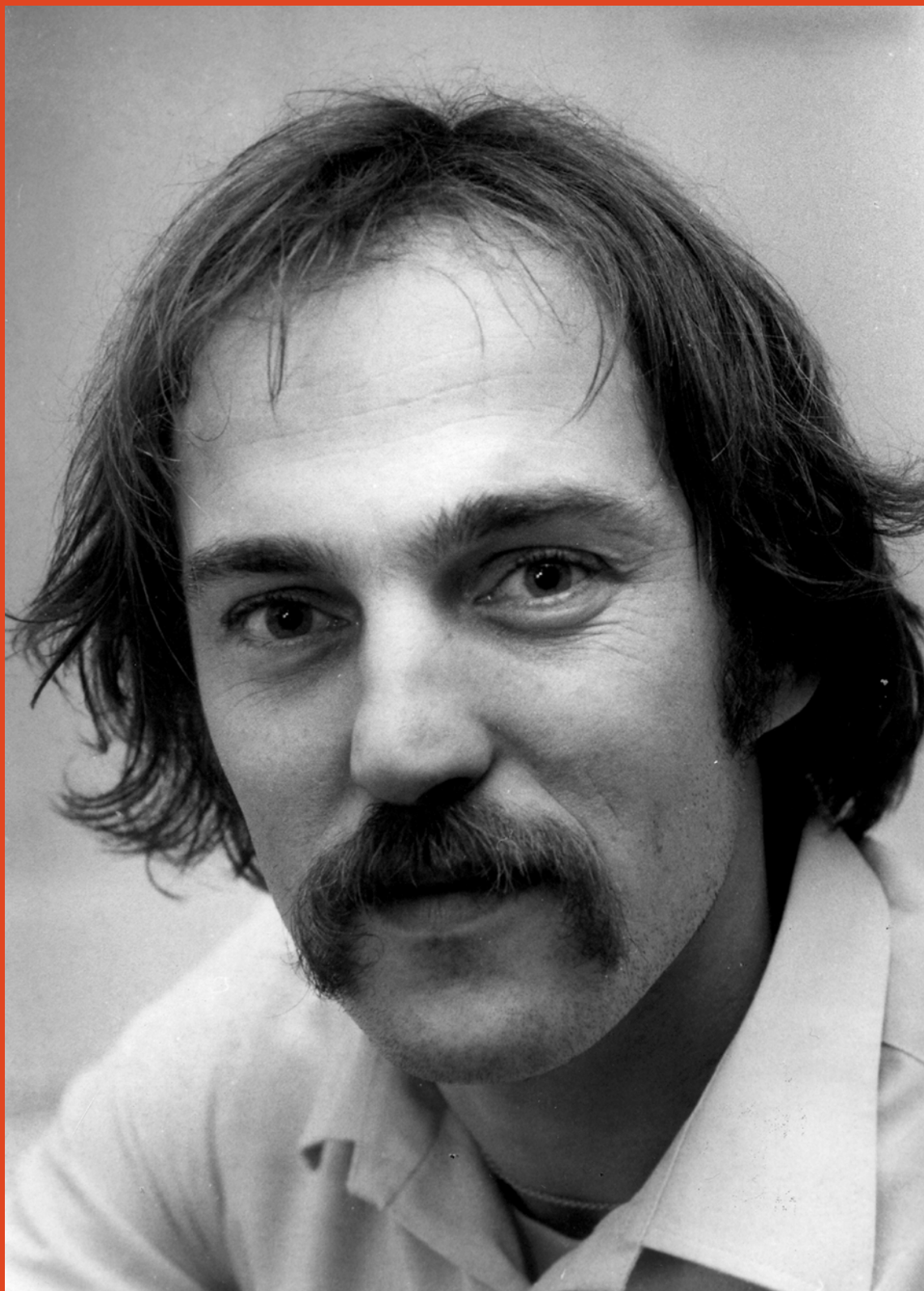
dy ha-

te ende een

gende op v hoeft Ic bidde di
dat dyn cruce my verlossen
moet vanden slanden engel
Amen **Water n̄r duc mā**

O here iesu cruce ic anbede
dy gewont inde cruce. m̄
galle ende etick gelaest Ic bid-
de dy dat dyn wonden moe-

LETTER
HOEKE

Dichter en oersetter Jacobus Q. Smink is ein jannewaris op 69-jierrige leeftiid ferstoarn.
Yn 2013 krige er de Gysbert Japicxpriis foar syn dichtbondel *Sondelfal*. Portret troch Henk Kuiper.

Tresoar hat in bysûndere skinking krigen. It giet om in sechtjinde-iuwsk hânskrift, in gebedeboekje, út it kleaster fan Bethlehem. Arjen Dijkstra ljochtet it ta.

Yn dit nûmer begjinne we mei de nije rubryk ‘Spotlight op het archief’, skreaun troch kolleksjebewurker Riemer Janssen. De kolleksje fan Tresoar befettet tal fan argiven dy’t de moeite fan it neier besjen wurdich binne en

Fragment van handschrift op perkament als versterking van de boekband van het gebedenboekje. (Foto Hays Bijlstra)

Tresoar heeft een bijzondere schenking gekregen. Het gaat om een zestiende-eeuws handschrift, een gebedenboekje, uit het klooster van Bethlehem. Arjen Dijkstra licht het toe.

In dit nummer beginnen we met de nieuwe rubriek ‘Spotlight op het archief’, geschreven door collectiebewerker Riemer Janssen. De collectie van Tresoar bevat vele archieven die de moeite waard zijn om nader te bekijken en

dêr’t nijsgjirrige ferhalen oer te fertellen binne. Nij is ek ‘Pinksterdinsdag’, in dei yn it ramt fan Aldfrysk, mei omtinken foar de Richthofenkolleksje.

Wat komt der sjen by it oarderjen fan in grut argyf, lykas dat fan masteroersetter Klaas Bruinsma? Tsjerk Veenstra jout in blik achter de skermen. Esther Timmerman fertelt oer har wurk by ‘de achterkant fan de bibliotheek’. Se nimt nei mear as fjirtich jier ôfskied fan

Detail uit de schnitzelbank voor Hendrik Pander en Hendrikje Westerhof ter gelegenheid van hun huwelijk in 1939. (Foto Hays Bijlstra)

waar interessante verhalen over te vertellen zijn. Nieuw is ook ‘Pinksterdinsdag’, een dag in het teken van Oudfries, met aandacht voor de Richthofenkolleksje.

Wat komt er kijken bij het ordenen van een groot archief, zoals dat van topvertaler Klaas Bruinsma? Tsjerk Veenstra geeft een blik achter de schermen. Esther Timmerman vertelt over haar werk bij ‘de achterkant van de bibliotheek’. Ze neemt na ruim veertig

Tresoar. Syds Wiersma hellel mei in postume bondel it wurk fan Frysk dichter Abel Oostra wer foar it ljocht.

Yn dizze Letterhoeke stiet de lêste bydrage oer it album amicorum fan Wybrand de Geest. En der is rom omtinken foar oanwinsten: in dôfpot, argyf oer dowetillen en brieven fan de ferneamde poppespiler Feike Boschma. ■

De poarte fan Jongema State yn Raerd mei dowegatsjes. (Foto Gerard Mast)

jaar afscheid van Tresoar. Syds Wiersma haalt met een postume bundel het werk van Fries dichter Abel Oostra weer tevoorschijn.

In deze Letterhoeke staat de laatste bijdrage over het album amicorum van Wybrand de Geest. En er is veel aandacht voor aanwinsten: een doofpot, archief over duiventillen en brieven van de beroemde poppenspeler Feike Boschma. ■

6

9

14

16

24

26

11

22

29

- 6 Uniek handschrift uit de zestiende eeuw**
Arjen Dijkstra
- 8 De Richthofenkolleksje geconserveerd**
Herre de Vries
- 9 Frisia: de Lage Landen in het eerste millennium**
Anne Popkema
- 10 Topstuk op reis**
Janna Kootstra
- 11 Aangrijpende verhalen**
Janna Kootstra
- 12 Unbekende dichter Abel Oostra komt foar it ljocht**
Syds Wiersma
- 14 Fan brol nei bestân**
Tsjerk Veenstra
- 16 Schnitzelbankparadijs**
Otto Kuipers
- 18 Spotlight op het archief: 'Een gouden dag in zilveren contouren uitgebeeld'**
Riemer Janssen
- 20 Operaasje audio: Sjoerd Osinga, selfmade audioman**
Syds Wiersma
- 21 Duitsers in Leeuwarden**
Jacob Roep
- 22 Papier, watermerk en band onthullen geschiedenis**
Marlies Stoter
- 24 Meiwurker oan it wurd: Esther Timmerman**
Marijke de Boer
- 26 Aanwinst: Brieven van poppenspeler Feike Boschma**
Haye Bijlstra
- 28 Aanwinst: Fryske dowematten**
Gerard Mast
- 29 Aanwinst: Doofpot van beroemde oeroerbeppe**
Tjarda de Haan
- 30 Nijs fan de Freonen**
- 31 Kolofon**
- 32 Aktiviteiten**

Uniek handschrift uit de zestiende eeuw

Vlakbij het beroemde Elfstedenbruggetje bij Bartlehiem stond ooit een belangrijk vrouwenklooster, Bethlehem. Tresoar heeft een schitterend handschrift uit de zestiende eeuw gekregen dat hiermee nauw verbonden is. Dit kleine, unieke boek helpt om het rijke Friese kloosterleven uit de late middeleeuwen iets beter te begrijpen. Recent onderzoek heeft uitgewezen wie het werk heeft gemaakt – en dat maakt het boek een prachtige aanvulling op onze collectie.

Bartlehiem is een cruciale plek in de Elfstedentocht, omdat de schaatsers hier twee keer langs komen. Eén keer naar Dokkum, en één keer terug van Dokkum richting Aldtsjerk op naar de finish in Leeuwarden. Het is de plek waar de Aldtsjerksterfeart de Dokkumer Ie kruist en waar de schaatsers het beroemd geworden bruggetje passeren. Iets ten noordoosten van Bartlehiem ligt Hallum. En daar begint het verhaal van het eeuwenoude

handschrift, een getijdenboek (gebedenboek) van het klooster Bethlehem – waarvan de naam Bartlehiem is afgeleid.

In Hallum stichtte pastoor Frederik in 1163 klooster Mariëngaarde, opgedragen aan de maagd Maria. Die naam komt nu nog terug in een weg daar en op de plek van het oude klooster staat een boerderij met de naam Mariëngaarde. Het was een beroemd klooster met monniken en nonnen,

die kwamen uit plaatsen tot ver in het huidige Duitsland. We weten relatief veel over dit klooster, omdat er vier beroemde ‘abtenlevens’ zijn overgeleverd. Deze fantastische biografieën hebben soms een bijna magisch karakter, met pratende dieren, bezoek van allerlei heilige personen (die vaak vanuit het hiernamaals zich bemoeien met de levens van de kloosterlingen) en er gebeuren en passant meer dan genoeg wonderen. Het is vermakelijke literatuur, die ons helpt een beeld te vormen van de verhalen die in middeleeuwen verteld werden. Hoewel er verschillende dingen bewaard zijn, is er naar verhouding maar heel weinig overgeleverd. In de geschiedenis moeten er in Mariëngaarde duizenden handschriften hebben gecirculeerd, voor het hele Friese kloosterleven vele tienduizenden. Daar zijn maar enkele tientallen van overgebleven in heel de wereld.

Handschrift

Mariëngaarde was oorspronkelijk een gemengd klooster, maar dat beviel pastoor Frederik niet. De mannen en vrouwen zouden elkaar maar wat afleiden. Daarom stichtte hij na een tijdje iets verderop het vrouwenklooster Bethlehem, waar met name

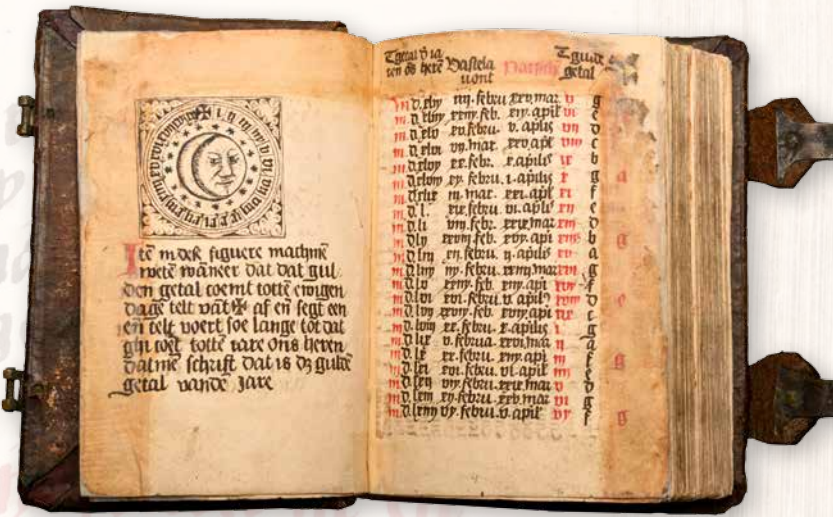

De teksten in zwart met rood staan geschreven op mooi (in die tijd duur) papier en zijn nog goed leesbaar. (Foto Haye Bijlstra)

dochteren van rijke Friese burgers toetraden. Daarnaast verwierf het klooster veel grond en andere rijke bezittingen. De landerijen lagen verspreid tot voorbij Leeuwarden aan de ene, en Dokkum aan de andere kant. Zou je alle grond van klooster Bethlehem vandaag willen kopen, dan komt dat op een koopsom van vele tientallen miljoenen euro's. Zou je alle land willen bezoeken, dan maak je een reis die langer is dan de Elfstedentocht.

Zowel Mariëngaarde als Bethlehem waren succesvolle moederkloosters. Dat betekent dat vandaaruit verschillende andere kloosters werden gesticht, binnen de grenzen van het huidige Nederland, maar ook ver hierbuiten, tot in Pommeren (Duitsland en Polen) toe. Ze brachten verband in het geestelijke leven van de middeleeuwen – binnen de Friese landen, maar ook ver daarbuiten. In het midden van de zestiende eeuw traden enkele vrouwen uit roemrijke Friese geslachten toe tot het rijke klooster Bethlehem en voor hen werd een handschrift gemaakt. Dat betekent dat het boek werd samengesteld en overgeschreven naar hun wensen, zodat ze altijd de juiste gebeden en gezangen bij de hand zouden hebben. De eigenaressen waren Syts Keympes van Donya, Syts van Burmania, Ansch van Burmania en At (of Adla) van Camstera. Al sinds de negentiende eeuw is in de collectie van de Provinciale Bibliotheek (nu Tresoar) een boek te vinden in een handschrift dat wel heel sterk aan de hand van dit nieuw verworven boek doet denken.

Bijzonder aan het handschrift dat Tresoar al in de collectie had, is dat we zelfs de persoon kennen

Het handschrift bevat gebeden, een deel van een kalender en verschillende gezangen. (Foto Haye Bijlstra)

die het afgeschreven heeft. Dat was Augustinius Hendrickszoen van Leuwerden, uit Wânswert, een dorpje in de buurt van Hallum en Bartlehiem. Van deze Augustinius is nog een handschrift bekend, dat berust in de collectie van de Koninklijke Bibliotheek. Dat is een Ordinarius (een boek met gezangen en gebeden) voor Teth Bolta, kloosterlinge in Niawier, geschreven in het jaar 1561. Dit weten we allemaal, omdat Augustinius dat in het handschrift heeft gezet.

Netwerk

Het geschonken handschrift is duidelijk verwant aan die andere twee. Het is in eenzelfde letter geschreven, zwart met rood, nog steeds verrassend goed leesbaar. Een vergelijking met de andere twee handschriften maakt zelfs duidelijk dat dat handschrift van dezelfde persoon moet zijn: Augustinius van Leuwerden! Zo'n toeschrijving van een zestiende-eeuws handschrift is vrij zeldzaam.

Door de schenking van uitgever Steven Sterk weten we nu wie het boekje geschreven heeft, en ken-

nen we dus een derde handschrift van dezelfde auteur. We weten ook dat het aan Syts en Ansch van Burmania en At van Camstera is opgedragen. Zij betaalden voor het maken van het boekje. Het is geschreven op mooi (in die tijd duur) papier en bevat gebeden, een deel van een kalender en verschillende gezangen. Daarnaast staan er verschillende latere eigenaressen van het boekje in vermeld, waardoor het nog meer onthult over de Friese netwerken in de zestiende eeuw.

Het werkje is een zeldzaam overgeleverde bron, uit een tijd dat honderden soortgelijke handschriften bestonden, uit een cultuur waar duizenden handschriften gemaakt zijn. Door de Beeldenstorm (1566) en de daarop volgende Reformatie is veel van dat materiaal verloren gegaan. Onlangs vond Museum Martena in Franeker een aantal gedrukte boeken terug uit precies dezelfde periode. Al deze 'nieuwe' bronnen vragen bijna om nader onderzoek. Tresoar kan niet wachten om onderzoekers ermee aan de slag te laten gaan. ■

De Richthofenkolleksje geconserveerd

Onderzoeksgroep Pastei bestudeerde tussen 2020 en 2022 in opdracht van Tresoar de middeleeuwse Friese rechtshandschriften van de Richthofenkolleksje. Een van de belangrijkste resultaten van het onderzoek was het conditierapport met daarin conserveeringsaanbevelingen voor het duurzaam behoud van de handschriften.

Behoud is een vanzelfsprekend onderdeel van de missie van erfgoedbeherende instellingen als Tresoar. Met de plaatsing van de collectie op het Nederlands 'Memory of the World Register' van Unesco krijgt dit voor de Richthofenkolleksje nog extra gewicht. Tresoar gaf de opdracht deze collectie, samen met zijn drie exemplaren van het gedrukte *Freeska Landriucht* (1484-86) én de *Codex Furmerius* (ca. 1600) te laten restaureren. Daarvoor verbleven de boeken enkele maanden 'om utens', in ons Amsterdamse atelier RNA - restauratie nijhoff assen.

De kwaliteit van de materialen waarvan de boeken zijn gemaakt is goed: perkament, handgeschept lompenpapier en plantaardig geloid leer. Maar ook kwalitatief goede materialen zijn onderhevig aan natuurlijke veroudering.

Bovendien zijn de boeken door de eeuwen heen intensief gebruikt. Er waren bladen losgeraakt, scheuren in het papier gekomen, soms was naaigaren geknapt en de banden hadden beschadigingen op hoeken, rug en scharnieren. Met het oog op het duurzaam behoud – waaraan Unesco en Tresoar terecht zoveel waarde hechten – was conservering noodzakelijk.

Wat houdt zulke conservering nu in? In essentie gaat het erom alle onderdelen van elk boek veilig te stellen zonder de verschijningsvorm wezenlijk te veranderen of informatie te verwijderen. Dus wat loszat, is vastgezet. Wat ontbrak, is aangevuld indien dit van belang is voor de stabiliteit en het functioneren van het boek. Waar vervaardigings- en gebruikssporen zichtbaar zijn, is met zorg voorkomen dat deze werden verstoord. En waar het onontkoombaar was dat de conserveringsbehandeling zulke sporen toch in enige mate aantastte of aan het zicht onttrok, zijn deze vastgelegd in de documentatie.

Tjeerd de Jong en Klaas Roorda, conserveringspecialisten bij Tresoar, hebben de boeken onlangs opgehaald uit het atelier. De werken zijn terug bij Tresoar, de bewaarplek waar ze sinds vele jaren hun thuis vinden, en verkeren nu in de best mogelijke staat. Dat betekent niet dat ze weer 'als nieuw' zijn en ook als zodanig kunnen worden gebruikt. Het blijft voor hun behoud belangrijk om ze voor onnodige raadpleging te beschermen en behoedzaam te zijn bij gebruik. Als restaurator heb ik slechts eenmalig invloed op het duurzaam behoud, terwijl de medewerkers van Tresoar de bijzondere positie hebben om die zorg en aandacht dagelijks uit te mogen dragen. ■

Herre de Vries in zijn atelier aan het werk met een exemplaar van het *Freeska Landriucht*.

Frisia: de Lage Landen in het eerste millennium

Op dinsdag 21 mei – ‘Pinksterdinsdag’ – organiseert Tresoar een studiedag rondom Frisia in het eerste millennium, speciaal voor docenten (primair en voortgezet onderwijs of nog in opleiding). We organiseren zo’n studiedag, omdat we het belangrijk vinden om breed uit te dragen dat de vroege geschiedenis van de Lage Landen voor een groot deel *Friese* geschiedenis is.

Mede op grond van de overtuiging dat het belangrijk is om dat verhaal landelijk bekender te maken, plaatste Unesco in 2022 de Richthofenkolleksje – onze belangrijkste collectie middeleeuwse Friese rechtshandschriften – op het Nederlands ‘Memory of the World Register’. Want die bronnen schijnen vaak ook licht op de Lage Landen in de vroege middeleeuwen.

Veel leerkrachten die met vaderlandse geschiedenis werken, kennen uiteraard het belang van middeleeuws ‘Frisia’, dat ooit liep van Schelde tot Wezer. Maar om het eerste millennium een goede, vaste plek in de les te geven, is nog een hele uitdaging. Daar willen we graag bij helpen. De deelnemers aan deze studiedag krijgen handvaten aangereikt om aandacht aan Frisia in de vroege middeleeuwen te kunnen geven. Vincent Robijn, directeur bij Collectie Overijssel, opent het programma met een laagdrempelige inleiding op het thema. Daarna zijn er workshops gericht op docenten op drie onderwijs-

Upstalsboom in Aurich.

niveaus: primair onderwijs, voortgezet onderwijs en docenten in opleiding. We geven tips & tricks om Frisia als deel van de vaderlandse historie een plek te geven in de geschiedenislessen.

Waarom ‘Pinksterdinsdag’?

In de middeleeuwen kwamen rechters uit Frisia eenmaal per jaar bijeen bij de ‘Upstalsboom’ te Aurich, in Ostfriesland, om moeilijke rechtszaken te bespreken en nieuwe rechtsregels af te spreken. Er zijn enkele Oudfriese rechtsteksten overgeleverd die zulke regels bevatten, inclusief de afspraak dat ze deze bijeenkomst jaarlijks hielden, op de dinsdag na Pinksteren. Vandaar dat we deze studiedag ook op ‘Pinksterdinsdag’ houden.

Publiekslezing

Als bonus is er ’s avonds een voor iedereen toegankelijke publiekslezing van dr. Nelleke IJssennagger-van der Pluijm, directeur-bestuurder van de Fryske Akademy en specialist op het gebied van de geschiedenis en archeologie van vroegmiddeleeuws Frisia. ■

Programma dinsdag 21 mei:

15.30-15.50 Ontvangst met koffie/thee

15.50-16.00 Welkom door Arjen Dijkstra (directeur Tresoar)

16.00-16.45 Inleiding door Vincent Robijn (directeur Collectie Overijssel)

16.45-18.00 Workshop

18.00-19.30 Buffet (optioneel voor deelnemers studiemiddag, 15 euro)

19.30-20.00 Inloop publiekslezing

20.00-21.30 Publiekslezing door Nelleke IJssennagger-van der Pluijm (directeur Fryske Akademy)

21.30-22.00 Afsluiting met borrel

Anmelden kan op tresoar.nl. De lezing is gratis en voor iedereen toegankelijk.

Topstuk op reis

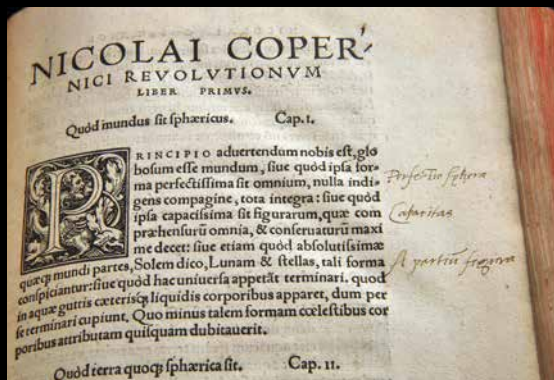
De eerste druk van *De Revolutionibus Orbum Coelestium* (1543) van Nicolaus Copernicus (1473-1543) - één van onze topstukken - is te zien in Museum Catharijne Convent te Utrecht.

De eerste druk van *De Revolutionibus Orbum Coelestium* (1543) van Nicolaus Copernicus is een uniek exemplaar omdat het voorzien is van aantekeningen van Gemma Frisius. (Foto Haje Bijlstra)

De uitgave van *De Revolutionibus Orbum Coelestium* (Over de omwentelingen van de Hemellichamen) wordt gezien als een belangrijk moment in de wetenschapsgeschiedenis. In het boek onderbouwt Copernicus zijn heliocentrische theorie van het zonnestelsel, waarbij de zon het middelpunt van het universum is en de

aarde om de zon draait. Tot dan toe geloofde men het omgekeerde: dat juist de aarde het middelpunt van het universum was. Er zijn 277 exemplaren van de eerste druk van *De Revolutionibus* bewaard gebleven. Het exemplaar van Tresoar is uniek: het is voorzien van aantekeningen van Gemma Frisius (1508-1555), de in Dokkum geboren wiskundige, astronoom en geograaf. Het boek maakt met twee andere stukken uit onze collectie, het zevende deel van *De Humani Corporis Fabrica* (1543, Andreas Vesalius) en *Philosophische bedenkingen over de conjunctie van de planeten Jupiter, Mars, Venus, Mercurius en de Maan* (1774, Eelco Alta), deel uit van de tentoonstelling 'De schepping van de wetenschap' die laat zien hoe de ontwikkeling van de moderne natuurwetenschappen is verweven met de geschiedenis van religie.

Detail uit het boek. (Foto Haje Bijlstra)

Benieuwd? De tentoonstelling is te zien tot en met 2 juni. Scan de QR-code voor meer informatie:

Aangrijpende verhalen

De dossiermappen van de Vereniging 'Friesland 1940-1945' zitten vol met divers materiaal: van fotoalbums, pamfletten en oorkondes tot brieven, opsporingsverzoeken en getuigenverslagen. Je weet nooit wat je aantreft, maar je kunt je uren verliezen in dit archief van het Friese verzet.

Voor Anneke Westerhuis is de inhoud van de documenten iets minder belangrijk dan de documenten zelf. Voor het digitaliseren van dit archief – één van de meest geraadpleegde van Tresoar – is het namelijk aan haar om al het materiaal op volgorde te leggen, eventuele nietjes en paperclips te verwijderen en vouwen recht te strijken, zodat het hele archief straks gescand kan worden. En dat voorbereiden is een tijdrovende klus, want juist omdat het zo'n veel geraadpleegd archief is, ligt het materiaal lang niet op volgorde.

Veel familieleden en instanties zochten na de oorlog naar mannen en vrouwen die (nog) niet teruggekeerd waren en van wie niet bekend was waar ze zich bevonden en of ze überhaupt nog leefden. In getuigenverslagen en documentatie van zoektochten naar geliefden komen heel wat aangrijpende verhalen voorbij. 'Soms falt myn each op wat nijsgjirrichs en dan kin ik it net

litte om dat te lêzen.' Zoals de brief van J. de Koning die wilde weten wat er met zijn zoons en schoonzoon was gebeurd. Hij schrijft: 'Deze jonge helden zijn bijna doodgemarteld in Vught, de beulen zijn gegrepen. De moordenaars, de martelaars van mijn zonen en schoonzoon en ook andere. Ik heb gevraagd om bij hen toegelaten te worden. Het is mij geweigerd. Geweigerd in ons vrij Nederland.' Hij stuurde onder andere een brief naar iemand die vermoedelijk met zijn zoons gevangen had gezeten in concentratiekamp Neuengamme en maakte een compilatie van foto's van zijn zoons en schoonzoon:

vijf in totaal. Twee zoons en de schoonzoon werden op 9 augustus 1944 gefusilleerd, wat er met de andere twee zoons is gebeurd, wist hij niet. 'Daar behalve bovengenoemde twee, reeds twee mijner andere zoons en mijn schoonzoon voor de goede zaak gefusilleerd zijn, behoeft het geen betoog dat er mij alles aan gelegen is iets omtrent deze twee te horen.'

Inmiddels is al het archiefmateriaal gereedgemaakt voor de volgende stap: het scannen. 'Tusken it lêste argyf materiaal sieten ek yndrukwekkende stikken. Wat te tinken fan de paspoarten fan in tal Dútsers. Dêr krige ik wol eefkes pikefel fan.' Naar alle verwachting is de collectie voor de zomer weer beschikbaar en kunnen belangstellenden dan weer (digitaal) op onderzoek uit in het archief van de Vereniging 'Friesland 1940-1945'.

Beeld van J. de Koning van zijn zoons en schoonzoon, afkomstig uit het archief van de Vereniging 'Friesland 1940-1945'.

Unbekende dichter Abel Oostra komt foar it ljocht

Yn de neisimmer fan 2022 moete ik Godelieve Kok by Dichter op de Deel. Sy fertelde my dat har krekt ferstoarne man poëzy yn it Frysk skreaun hie en frege oft ik der ris nei sjen woe. Se woe graach in bondeltsje foar de bern, famylje en freonen meitsje. In pear wike letter reizge ik nei Boalsert en kamen de gedichten fan Abel Oostra op tafel.

Abel stoar begjin 2022 nei in lang siikbêd. Godelieve en hy wennen nei syn pensjoen op De Ulesprong, in grutte winsk fan Abel dy't graach werom nei Fryslân woe. Hy groeide op as boeresoan oan de Swette en gie nei Delft om boukunde te studearjen. Fan doe ôf waard er in Fries om utens. Ik krige de doaze mei manuskripten mei en ûntduts in nijsgjirrich Frysk dichter en oersetter, dy't om 1960 hinne as jonge studint yn it Frysk begûn te dichtsjen. Hy publisearre lykwols mar seldom.

Dochs is Abel Oostra net alhiel ûnbekend yn de Fryske literatuer. Yn 1982 wint er mei it gedicht 'Yn 't Ingelske Wurk' in Rely Jorritsmapriis en yn 2013 wurdt him de Sulveren Twicht útrikt, de priis foar it bêste twittergedicht.

Al yn de jierren sechtich hat er kunde oan ferskate dichters yn Fryslân. As de Fryske studintferiening Aldgillis yn Delft neitinkt oer harren sechsde lustrum, komt Abel mei it idee om wat mei moderne Fryske poëzy te dwaan. Hy stelt foar om yn Grou, dêr't yn april 1961 it lustrum plakfine sil, in 'deklamatoarium' yn de Sint Pitertsjerke te hâlden: foardrachten fan gedichten begelaat troch muzyk. Abel betinkt ek

dat der in lustrumbondel mei poëzy en byldwurk fan jonge Fryske dichters en keunstners ferskine moat.

It binne ambisjeuze plannen, mar it slagget. De lustrumbondel *Op Fjouwer Winen*, gearstald troch Abel Oostra, Tjitte Piebenga, Durk van der Ploeg en Meinte Walta, ferskynde, prachtich útjûn, by Osinga yn Boalsert. It is in kar út fersen fan jonge dichters, mei wurk fan Fryske grafisy. Abel moat der in hûdfol wurk oan hân hawwe. Datselde jildt foar de organisaasje fan it deklamatoarium, dat in grut sukses waard, mei Pyt van der Zee en Jeltsje Das as foardragers en û.o. Piet Post op it oargel.

Asyl

Trije jier letter moetsje Tjitte Piebenga en Abel inoar wer. Tjitte is mei in soad bombaarje út de redaksje fan tydskrift *De Tsjerne* stapt en hat mei Bauke de Jong it blêd *Asyl* oprjochte. Sy dreame fan in breed literêr-kultureel tydskrift mei oandacht foar ûntjouwings yn de moderne keunsten. Tjitte freget Abel foar de arsjitektuer. Dy is entúsjust en skriuwt in earste bydrage oer de Deenske arsjitekt Jørn Utzon, dy't yn Helsingør in wyk boude mei 'atriumhuzen'. Abel syn stik mei tekeningen liket it begjin fan in moaie rige. Mar it betearnt oars. Bauke de Jong, mei syn typyske gefoel foar iroany en absurdisme, beslacht it stik fan Abel mei de gek. As it nûmer fan *Asyl* ferskynt, brekt Abel de klomp. Hy lêst in blêd fol mei lêbige teksten fan Bauke de Jong. It past alhiel yn de sfear fan hoe't it blêd úteinset is: yn konflikt mei *De Tsjerne*. Mar Abel hie hope op in iepen, ûnôfhinklik tydskrift, frij fan preökku-paasjes mei eardere konflikten. Tjitte freget him noch wol om nije stikken oer arsjitektuer. Hy skriuwt dat Bauke echt wol posityf oer syn

fannacht glimke in famke
oer de stêd, sêft klonk
har laits ûnder de spanten

fannacht rûn in famke
oer de huzen, in neaken
famke en har hier
wie de moarn

fannacht rûn in famke
oer de stêd, swittend
wrotten de manlju op bêd
stoarren de fûgels út 'e beam

en út it blau fan de nacht
tearde de moarn iepen
boppe de stêd wiuwde it famke
de himel skjin

Abel Oostra
Delft, jierren sechtich

Abel Oostra.

bydrage wie, mar no ienkear syn kluchten hat. Foar safier't ik yn de argiven neigean koe, wie Abel syn earste stik ek syn lêste. De beide Asyl-redakteuren hâlde fêst oan harren polemyske oanpak. Fan in fernijend kultureel tydskrift komt net folle op 'e hispel. Nei trije balstjurrige jierren leit Asyl op 'e rêch.

Abel studearret yn 1968 ôf. Hy giet yn tsjinst en dan oan it wurk as stêdeboukundige. Oan it skriuwen fan poëzy komt er net mear ta. Oant er ein jierren santich nei syn skieding op in wenarke by Zwolle bedarret. Dêr skriuwt er wer gedichten en der folget mear. In poëtysk deiboek begjin jierren tachtich, poëzy op reizen troch Ierlân en Israel. En hy pakt it oersetten wer op. Yn syn studintetiid yn Delft hie er ferskate fersen fan Frederico García Lorca yn it Frysk oerset. No weaget er him oan Neruda, Borges, San Juan de la Cruz én Sineeske poëzy, dy't er mei help fan besteande Ingelske en Nederlânske oersettings yn it Frysk oerset.

Bondel

De bondel *Alles is hjir op trochreis* is in seleksje út Abel Oostra syn gedichten en oersettings. gearstald oan de hân fan wat wy yn Abel syn argyf tsjinkamen: úttypte poëzy, mar ek in soad manuskripten, in grienmank fan (heal) foldroegen wurk en oansetten ta fersen. Guon gedichten moasten wy redaksjoneel oanpasse. Wy hawwe dat yn Abel syn geast besocht te dwaan. Foar my wie it in bysûndere reis troch it wurk fan in talintfolle dichter en oersetter, dy't no pas syn lêzers fine sil. ■

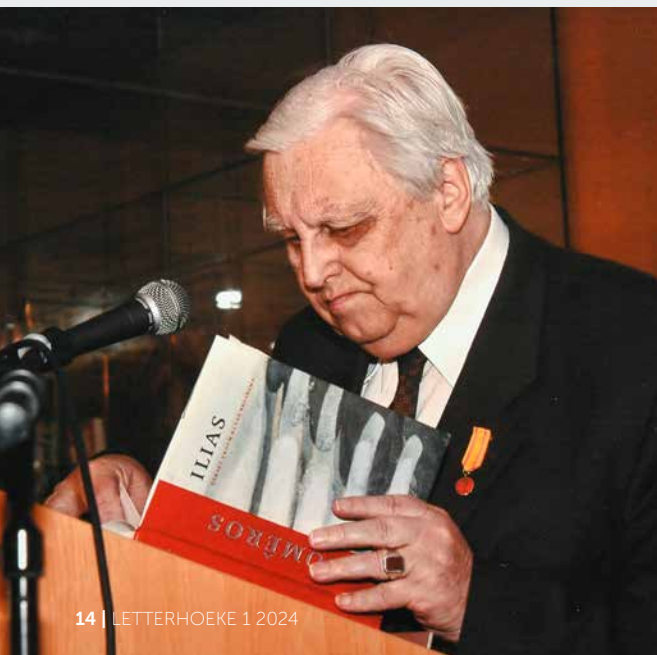
De bondel *Alles is hjir op trochreis*, mei gedichten en oersettings fan Abel Oostra (1941-2022) ferskynt yn juny by útjouwerij Louise. Dit artikel is in koarte ferzje fan de ynlieding fan Syds Wiersma yn dy bondel.

Fan brol nei bestân

Masteroersetter en twafâldich Obe Postmapriis-winner Klaas Bruinsma (1931-2018) sette in hiel soad út de wei. Fan him ferskynden tal fan publikaasjes. Syn ûnbidich grutte argyf, tritich ferhúsdoozen, leit by Tresoar en as as frijwilliger ha ik besocht dat te oarderjen.

Hoe yn de goedichheid begjinne jo oan sa'n kerwei? De doazen wienen net bepaald systematysk ynpakt. Yn grutte halen bestie it materiaal út boeken en papieren, al of net yn mappen en fierder oare saken, lykas tydskriften, oarkondes, foto's, lûddragers en petten. Syn boeken kinne yn trije skiften ferdield wurde: al oanwêzich yn de kolleksje fan Tresoar (dat moat dus neigien wurde en dat wienen de measte), se sitte net yn de kolleksje (dat is in ferrassing, alhielendal as it bysûndere eksimplaren binne) en boeken mei oantekeningen, opdrachten en ex-librissen (dy komme yn de kolleksje as dokumintboeken).

Klaas Bruinsma by de presintaasje fan syn oersetting fan de *Ilias*. (Foto Hays Bijlstra)

Ek Bruinsma syn petten binne yn de kolleksje opnaam. (Foto Hays Bijlstra)

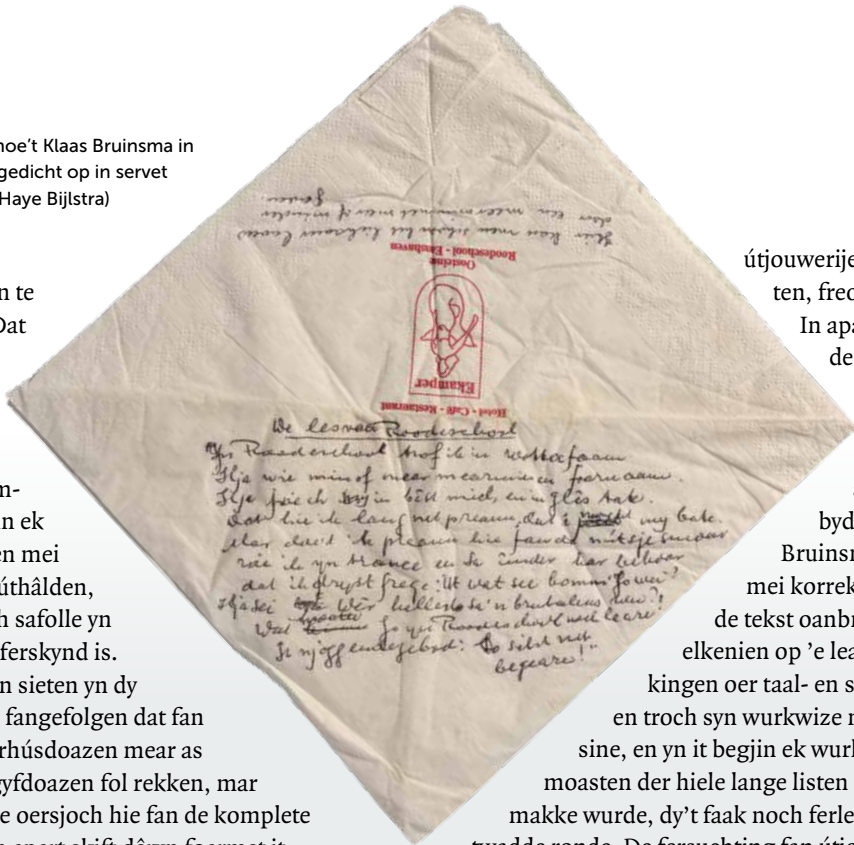
Klaas Bruinsma is ferneamd om syn oersettingen nei it Frysk út alderhande talen en fan alderhande soarten literatuer, fan de âlde Griken, it Middel-Nederlânsk, Spaansk toaniel en poëzy oant en mei *Maaie* fan Herman Gorter. It lei yn de reden om yn de folgjende faze alles fan de mappen en papieren te skiftsjen op boarnetaal en auteur. Dat ha ik dien sûnder te sjen nei dûbelde eksimplaren en ferskillende ferzjes. Efterôf die bliken dat dat in goede wurkwise wie, want wat wienen der in soad eksimplaren fan itselde wurk yn in grut ferskaat fan mappen en bondels. Goed om te witten is dat Bruinsma foar gewoante hie earst in kladoersetting te meitsjen mei de pinne op losse fellen kladpapier, meastal sûnder sidenûmering. Dan waard de tekst oertypt mei rigel- en sidenûmers mei boppe oan de side in ôfkoarting fan de titel, bygelyks 'STT' (Sophocles Trije Tragedzjes).

Foar in goed begryp is it ek goed om te witten dat Bruinsma noch folslein wurke hat yn it typmasine-tiidrek en sels dy masine wie him te technysk: hy makke de letters noait skjûn en ferwiksele noait in lint, leaver kocht er dan in nije masine. Wol liet er de wearld oan kopyen fan syn typoskripten meitsje, oeral wêr't dat mar mooglik wie en dy waarden dan omstjoerd nei útjouwers en oare belangstellenden om in merk foar syn

Foarbyld fan hoe't Klaas Bruinsma in gelegenheidsgedicht op in servet skreau. (Foto Haye Bijlstra)

oersettingen te kreëarjen. Dat dat mei syn soarte fan wurk net maklik wie, seit himsels. It is dan ek in wûnder en mei tanksij syn úthâlden, dat der noch safolle yn boekfoarm ferskynd is. Al dy kopyen sieten yn dy doazen mei fangefolgen dat fan dy tritich ferhúsdoozen mear as hûndert argyfdoazen fol rekken, mar ek dat ik doe oersjoch hie fan de komplette kolleksje. In apart skift dêryn foarmet it gelegenheidswurk fan teksten en gedichten by offisjele gelegenheden lykas tsjerketsjinsten en iepeningen oant Bruinsma syn ferneamde 'servetten bierfilmsjewurk': by elke gearkomste, elk reiske of iterijke kwattele er wol wat op papier en graach of net, elkenien soe it hearre.

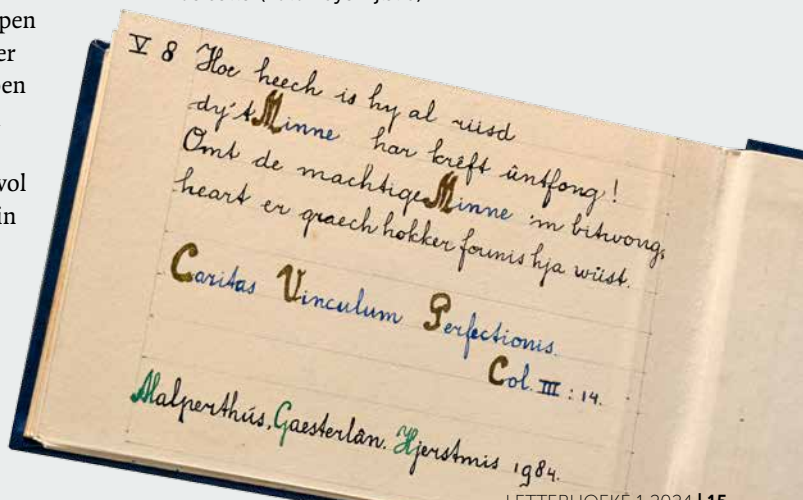
Doe koe de twadde skifting begjinne: it út de doazen heljen fan alle dûbelde eksimplaren, kranteknipsels (alle kranten binne ommers digitaal te rieplachtsjen), it út de mappen en plestik heljen fan it wurk en it oerbleaune materiaal yn soerfrije mappen dwaan. It gefolch is dan in bult âld papier en in steapel kartonnen en plestik mappen dy't fuort kinne en in moai opskjinne en rubrisearre kolleksje. By sok wurk docht bliken dat der noch wol mear te 'finetunen' wie en dat der noch in hiel soad oerbliuwt by it neiswyljen: wat heart by wat en hoe diele je dat yn? Al dy gelegenheidsdingen krigen geandewei in tema, bygelyks reizen, Alde Fryske Tsjerken, privee, iepeningen, oanbiedingen. Sawat itselde jildt foar de korrespondinsje, mei ynstânsjes,

útjouwerijen, ynformanten, freonen en kunde. In apart skift foarmje de programma's fan konserten en foarstellingen, al of net mei bydragen fan Bruinsma en altyd mei korreksjes dy't er yn de tekst oanbrocht. Hy foel elkenien op 'e lea mei opmerkingen oer taal- en staveringsflaters en troch syn wurkwise mei de typmasine, en yn it begjin ek wurk yn hânskrift, moasten der hiele lange listen mei setflaters makke wurde, dy't faak noch ferlet hienen fan in twadde ronde. De fersuchting fan útjouwers oer it net brûken fan de kompjûter bin ik faak tsjinkaam yn de korrespondinsje.

Nei dit skiftsjen wurde de doazen foarsjoen fan etiketten, neffens it offisjele systeem fan beskriuwing fan argyfmateriaal. En dêrnei moat alles noch ynfierd wurde, sadat elk it fine kin yn de katalogus, wrâldwiid.

Side út *Hadewych* dy't Klaas Bruinsma út it Midflaamsk oersetse. (Foto Haye Bijlstra)

Schnitzelbankparadijs

Met de schenking van een schnitzelbank in 2023 kreeg Tresoar te maken met een onbekend fenomeen. Al snel bleek dat het ging om een bijzondere, in onbruik geraakte, traditie bij feesten en vooral bruiloften.

De schnitzelbank speelde een belangrijke rol als sfeermaker op trouwfeesten. Het levensverhaal van bruid en bruidegom, vaak uitgebeeld op een meterslange behangrol en voorzien van een stapellied, bracht de gasten en het kersverse echtpaar met de nodige humor in opperste feeststemming.

De publiciteit rond de schenking van de eerste schnitzelbank leverde veel reacties op en meerdere aanbiedingen volgden, zoals het exemplaar gemaakt door Jan Idsinga uit Bolsward, brandstoffenhandelaar én verdienstelijk amateur aquarellist. Voor het huwelijk van zijn neef Simon Wildschut met Janneke Feitsma schilderde hij in 1946 een schnitzelbank. En zo bewaren we inmiddels een collectie schnitzelbanken en kunnen we trots stellen dat Tresoar een schnitzelbankparadijs is.

Details uit de schnitzelbank die Jan Idsinga in 1946 maakte voor de bruiloft van zijn neef Simon Wildschut en Janneke Feitsma. (Foto's Hays Bijlstra)

Detail uit de schnitzelbank voor Hendrik Pander en Hendrikje Westerhof ter gelegenheid van hun huwelijk in 1939. (Foto Hays Bijlstra)

Detail uit de schnitzelbank voor Hillebrand Visser en Aaltje Hoogenkamp voor hun 25-jarige huwelijk in 1982. (Foto Hays Bijlstra)

Details uit de schnitzelbank, gemaakt ter gelegenheid van de 75ste verjaardag van Henderica (Rieke) Smedes in 1989. (Foto's Hays Bijlstra)

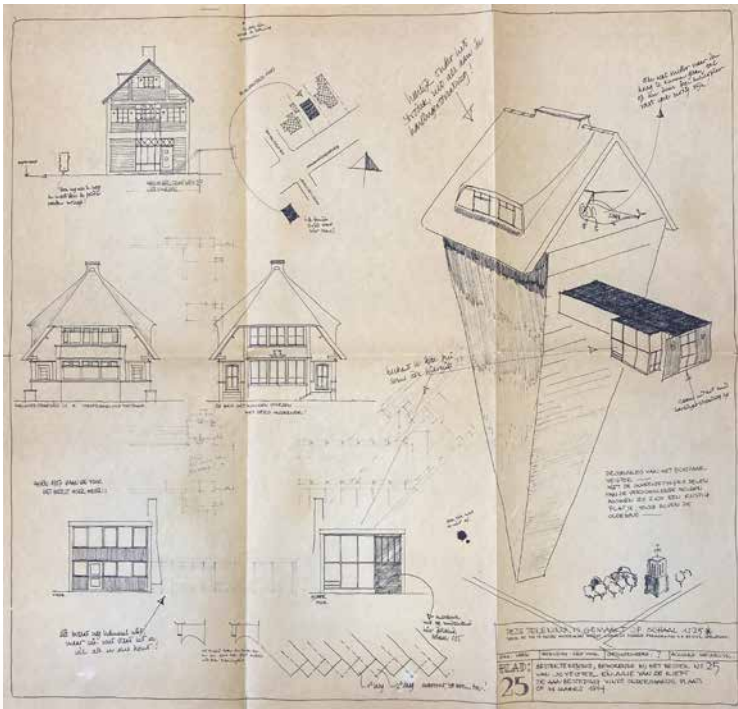
'Een gouden dag in zilveren contouren uitgebeeld'

In het archief van architect en rijksbouwmeester Jo Vegter (1906-1982) zit een bijzonder, persoonlijk, document. Het gaat om een 'bestek' waarin zijn huwelijk met Julie van de Kieft (1913-2007) centraal staat. Ze trouwden in 1939 en vierden op 14 maart 1964 hun 25-jarig huwelijk. Bij die gelegenheid is dit 'Huwelijksbestek en voorwaarden' gemaakt, dat ze tijdens een feestelijk diner is aangeboden.

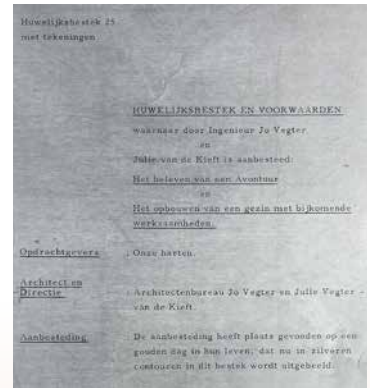
In de bouwkunde is een bestek 'de omschrijving van een uit te voeren (bouw)werk, inclusief de van toepassing zijnde administratieve, juridische en technische bepalingen, materialen en uitvoeringsvoorwaarden.' Ze komen voor in bouwdoSSIERS en in archieven van architecten en ingenieurs. J.J.M. (Jo) Vegter ontwierp de watertorens in Dokkum en Drachten en het kantoor van het voormalige Waterleidingbedrijf aan het Zaailand te Leeuwarden. Met zijn zoon Chris (1940), die het bureau voortzette, ontwierp hij het Rijkspolitiebureau District Leeuwarden.

Collage gemaakt voor het 25-jarig huwelijksfeest van Jo Vegter en zijn vrouw.

Bestektekening behorende bij het bestek n° 25 van Jo Vegter en Julie van de Kieft.

Detail van het omslag van het 'huwelijksbestek 25 met tekeningen'.

'Onze harten'

Op de dikke, zilverpapierenen kافت van het document staan verschillende, humoristisch bedoelde, teksten zoals dat de aanbesteding 'heeft plaatsgevonden op een gouden dag in hun leven, dat nu in zilveren contouren in dit bestek wordt uitgebeeld.' Aanbesteed is 'Het beleven van een Avontuur' en 'Het opbouwen van een gezin met bijkomende werkzaamheden'. Als 'Architect en Directie' worden Jo en Julie betiteld, in wel drie varianten. De opdrachtgevers worden niet met naam genoemd, maar wel met toenaam: 'Onze harten'.

Het document bevat twee delen. Het eerste is het eigenlijke bestek van twaalf pagina's en twintig artikelen. Auteurs beschrijven anekdotisch en poëtisch allerlei herinneringen. Daarvoor kregen ze inlichtingen 'Uitsluitend bij Julie – en gelachen dat we hebben'. Het plezier spat van de tekst, niet

alleen door de inhoud, maar ook door gebruik van (pseudo)jargon uit het architectenberoep. De tekst is rijklijk geïllustreerd met foto's en geslaagde pentekeningen. Het tweede deel is een plakboek, met foto's van het jubileumkoppel door de jaren heen en persoonlijke boodschappen van familie en vrienden.

Tekening

Bij een goed bestek horen natuurlijk tekeningen. Bij dit exemplaar is een bijzondere, met daarop de huizen waar het echtpaar in Leeuwarden woonde en waar Jo Vegter kantoor hield. Eentje is een fictief bouwwerk,

een 'droompaleis van het echtpaar Vegter'. Het is samengesteld uit delen van eerdere huizen en torent als een '...rustig flatje, hoog boven de Oldehove' uit op het Oolderhoofsterkerkhof. Er is zelfs gedacht aan ruimte voor een helikopter, 'om wat sneller naar Den Haag te kunnen gaan'. Op de tekening staan vele verwijzingen naar het jubileum: de tekening behoort bij 'bestek n° 25', het blad heeft als nummer '25' en de schaal is (uiteraard) '1:25'. De aanbesteding heeft 'ondershands' plaatsgevonden op '14 maart 1964'. ■

Riemer Janssen is collectiebewerker bij Tresoar. Bij het beschrijven van archieven komt hij de mooiste schatten tegen. In deze nieuwe rubriek zet hij bijzondere archiefstukken in de spotlights. Soms gaat het om stukken die al beschreven zijn, soms om archiefstukken die dat nog niet zijn.

Sjoerd Osinga, selfmade audioman

Sjoerd Osinga út Drachten is in pionier as it giet om audiofisuele-opnames yn Fryslân. Benammen yn de jierren santich en tachtich wie er belutsen by in grut tal produksjes. Doe't yn 2020 bekend waard dat it filmargyf útwreide mei in audio-argyf, naam er daliks kontakt op. Hy woe syn kolleksje fan hûnderten lûdsbannen skinke, dy't no ynventarisearre binne. Wa is dizze autodidakt?

Om 1952 hinne begûn Osinga te eksperimintearjen mei de gehoarapparaten fan syn mem, dy't se nei in earoperaasje net mear nedich hie. Al gau boude er mikrofoans, fersterkers en tuners. Syn selsboufersterkers waarden rûnom ynset: fan politike manifestaasjes en iepenloftspullen oant optredens yn De Lawei. begjin jierren sechtich kocht er in Nagra III (opname-apparaat), mingpaniel en Soundbooth (lúdfrije romte). As freelance 'lúdyngenieur' wurke er as opnamelieder en adviseur by plaatopnames, film en teäter, lykas by de ferneamde Noorder Compagnie mei Rutger Hauer.

Sjoerd Osinga (links) mei Pieter de Boer, foarsitter fan de stifting, yn de studio, om 1980 hinne. (Foto Harmen G. Honnef)

Yn 1974 waard Osinga waarnimmend haad fan de audiofisuele tsjinst fan de learare-oplieding Ubbo Emmius yn Grins en Ljouwert. Hy rjochte dêr audiofisuele studio's yn, brocht dy technyk yn de biblioteken, fasilitearre studinten dy't dêrmei eksperimintearren yn it ûnderwiis. Yn 1980 waard er wer freelancer. Koart dêrfoar rjochte er mei Harmen G. Honnef en Pieter de Boer de Stifting Lûd- en Byld-Dokumintaasje op mei as doel it fêstlizzen fan Fryske kultuer yn byld en lûd. De mannen seagen dy opdracht breed. Fryske kultuer koe oer feroarjend lânskip gean, wiken en gebouwen dy't ferdwûnen, bysûndere taaluterings, it Frysk Festival fan 1980 of de skiednis fan in prúmtabaksfabryk yn Drachten.

Ien opname hat foar my persoanlik emosjonele wearde: de registraasje fan it stik 'Pro Regio' fan it ûnderwizerskabaret fan Roel Bergsma. Us heit spile dêryn syn glânsrol fan de 'moderne supporter'. Mei ketting en mes stie er op 'e planken en yn syn 'supportersliet' sette er in hooligan del, doe in frij nij ferskynsel, mei û.o. supporters fan ADO Den Haag dy't nei in wedstriid tsjin Cambuur it stasjon fan Grou sloopten. Doe't ús heit ôfrûne simmer stoar, koene wy mei tank oan Osinga him as hooligan weromsjen en hearre. Yn de Osinga-kolleksje sit benammen weardefol audio-erfgoed. Parten kinne we digitalisearje en online op ús nije webside presintearje. ■

Yn de rubryk Operaasje Audio skriuwe meiwurkers fan it Frysk Film & Audio Argyf oer ûntjouwingen en bysûndere fynsten. De kommende jierren wurde audiokolleksjes út de Tresoardepots beskreaun en digitalisearre en komme se, as dat wat rjochten oanbelanget kin, ek online beskikber.

Duitsers in Leeuwarden

Ivar Tolhuizen (links) en Herre Stienstra deden onderzoek bij Tresoar voor hun profielwerkstuk. (Foto Inge de Vries)

Ivar Tolhuizen en Herre Stienstra, twee leerlingen van het Stedelijk Gymnasium in Leeuwarden, vertellen over hun profielwerkstuk waarvoor ze bij Tresoar onderzoek deden.

‘We wilden eerst onderzoek doen naar de naoorlogse ruimtelijke ontwikkeling van Leeuwarden, maar daarover konden we niet veel informatie vinden. Toen besloten we te kijken naar Leeuwarden in de Tweede Wereldoorlog, een beter afgebakend onderwerp in een bepaalde periode.’

Op school hadden Ivar en Herre vooral les over Nederland tijdens de Tweede Wereldoorlog gehad. Er was nauwelijks aandacht voor de eigen omgeving: ‘En dat vonden wij nou juist interessant. Op internet vonden we informatie over de oorlog in Leeuwarden. Bij Tresoar hebben we er boeken over aangevraagd, waarbij we goed werden geholpen.’ Ze besloten hun werkstuk over het verzet in Leeuwarden te doen: ‘We hebben ons in drie thema’s verdiept: de buurt waar de Duitse soldaten verbleven, de vliegbasis van Leeuwarden en de overval op de Blokhuispoort. We ontdekten dat veel Duitsers rondom de

P.J. Troelstraweg woonden. Er was sprake van een Duitse buurt. De soldaten verbleven daar, omdat ze op de vliegbasis in de buurt werkten.’

Omdat Ivar en Herre een beetje laat op gang kwamen - ze begonnen vier weken voor de deadline - konden ze niet meer onderzoek doen. ‘Anders hadden we graag willen kijken waar nog meer Duitse soldaten waren ondergebracht. Ook onderzoek naar de joodse gemeenschap in Leeuwarden leek ons interessant.’

Zodra de jongens hun diploma hebben, lijkt het Ivar interessant om rechten of geschiedenis te studeren. Herre wil meer de economische kant op en denkt aan een studie international business. ■

Tresoar geeft trainingen aan bovenbouwleerlingen hoe ze onderzoek voor hun profielwerkstuk (pws) kunnen doen. Daarbij leren ze te zoeken in een catalogus, archiefstukken aan te vragen en na te gaan of informatie betrouwbaar is. Ook benieuwd naar de profielwerkstuk-faciliteiten bij Tresoar? Scan de QR-code:

Papier, watermerk en band onthullen geschiedenis

Jonkheer Matthijs Julius van Beijma schonk in de negentiende eeuw een uniek album amicorum aan de Provinciale Bibliotheek. De eerste eigenaar bleek Wybrand de Geest (1592-ca. 1665) geweest te zijn, dé portretschilder van de Friese *high society* in de zeventiende eeuw.

Vlak voor Wybrands vertrek uit Leeuwarden naar Utrecht in 1611 schreven drie vrienden een persoonlijk afscheidswoord in het nog maagdelijke album en maakten er een tekening bij. In de jaren daarna ging het boekje overall mee naar toe en vulde het zich met bijdragen van studenten en collega's in binnen- en buitenland. Na thuiskomst bewaarde de schilder de perkamenten band met gekoesterde inhoud als herinnering aan zijn Grand Tour.

Papier

Uit het album amicorum missen echter pagina's, die eruit zijn gesneden of gescheurd. Herre de Vries, papier- en boekrestaurator bij RNA – restauratie nijhoff assen en onderzoeker bij Pastei, onderzoekt het album zorgvuldig. Klaas

Roorda, restaurator bij Tresoar, kijkt en denkt mee. Niet te missen zijn de verfvlekken verspreid door het album. De Vries ziet echt meer in de smalle kimstroompjes dan het schamele restant van ontbrekende tekeningen van Wybrands kunstenaarsvrienden. Ze helpen hem vooral met de zorgvuldige telling van alle ooit aanwezige bladen of folia. Met een smal metalen haakje duwt hij voorzichtig de aanzet van de bladen uit elkaar om te kunnen zien, waar een blad ontbreekt. Tegelijkertijd zoekt hij naar resten van het naaigaren, waarmee het boekblok gebonden is. Dat kost duidelijk meer moeite.

Watermerk

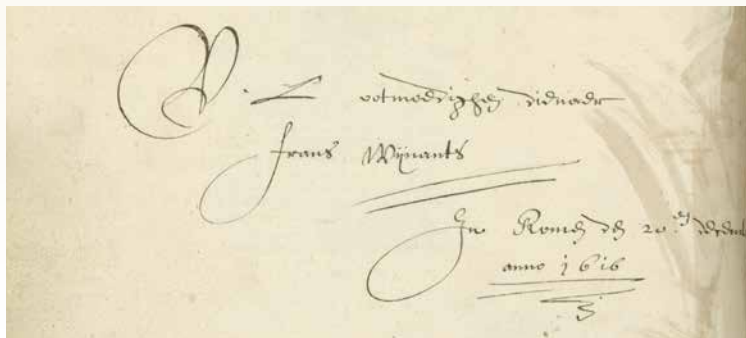
Een ander wezenlijk aspect van materieel onderzoek is het vinden van de aanwezige watermerken

Voor- en achterkant van het album amicorum van Wybrand de Geest.

door het boek heen. Geduldig trekt de restaurator en kenner van handschriften alle gevonden fragmenten van watermerken over op vloeiend papier. Dat lukt met behulp van een led-lichtvel, waarmee ook de kettinglijnen en de waterlijnen van het scheptraam duidelijk zichtbaar worden. Nader onderzoek wijst uit dat het gaat om twee variaties van hetzelfde watermerk, een narrenkap met huismerk eronder. De Vries komt tot de voorzichtige conclusie, dat het boekblok van het album van Wybrand de Geest gemaakt is met zestien plano vellen papier, die na twee keer vouwen elk vier folia opleveren en dus acht beschrijfbaar bladzijden. Het papier is vrijwel zeker afkomstig van dezelfde riempapier, een pak van 500 handgeschepete vellen.

De verfvlekken in het album zijn zichtbaar op de bijdrage van Frans Wijnants uit 1616.

Montage van het watermerk van de narrenkap door Herre de Vries. (Foto Herre de Vries)

Sinds de negentiende eeuw houden boekwetenschappers lijsten bij van de watermerken die ze in gedateerde oude drukken en handschriften tegenkomen. Dankzij de database van deze watermerken, die als een meege-schept logo van een papiermolen zichtbaar zijn in elk gedroogd vel papier, is in veel gevallen herkomst en maker van het papier te herkennen. Bovendien is het een onmisbaar hulpmiddel om een boek of handschrift te dateren, want bedrukking of beschrijving volgen in de regel vrij vlot op de productie van het papier. Voor Wybrands album is die hulp bij het dateren minder van belang, omdat de meeste schrijvers hun bijdrage voorzagen van hun naam, plaats en datum. Toch is het fijn, dat de herkenning van dit specifieke watermerk de authenticiteit van het papier in dit album bevestigt: het is vrijwel zeker afkomstig van papiermaker Dürr uit Basel en

Het blindstempel wordt overgetrokken.

Klaas Roorda (links) en Herre de Vries bekijken het album. Op de opengeslagen bladzijde de bijdrage van kunstenaar Wouter Pieter Crabeth II uit Gouda.

geschept in de vroege zeventiende eeuw. Erik Hinterding, conservator Prenten bij het Rijksmuseum in Amsterdam, had deze papiermaker al herkend op basis van een eerste montage, die nu bevestigd wordt door het onderzoek van het volledige album.

Band

Een andere belangrijke ontdekking is, dat de bladzijde met de inscriptie over de schenking door Van Beijma het schutblad aan het begin van het album is geweest. Het zat daar oorspronkelijk op de binnenkant geplakt. De contouren van de inslagen van de perkamenten band zijn er nog op te zien en bij doorlichting zelfs een afdruk met duidelijke textielstructuur van een van de linten. Die linten zijn bij een liggend boek, dat bovendien mee op reis ging, noodzakelijk om de lange zijden bij elkaar te houden. Herre de Vries herkent de tekens van zeker

twee eerdere restauraties en verstevigingen, waarvan in elk geval eentje uitgevoerd is na de schenking door de jonkheer. Maar kijken we nog naar de originele band? De Vries ziet hier en daar op de bladen kleine afsnijdingen van tekst of een voorstelling en oppert een eerste veronderstelling: na terugkeer in Friesland zal een eerdere 'reis'band aan vervanging toe zijn geweest. Het boekblok werd gefatsoeneerd door het licht bij te snijden en de strakke snede blauw te kleuren. Op de nieuwe, zwartgeverfde perkamenten band zette de nog onbekende boekbinder aan voor- en achterzijde in het grote vergulde centraalstempel de initialen W.S. (Wybrand Simonszn.) en 1611, het jaar van vertrek. Misschien is het stempel ooit nog eens te verbinden met de boekbinder aan wie Wybrand de Geest het afgesloten hoofdstuk in zijn leven toevertrouwde. ■

Zoektocht

Voor een tentoonstelling over Wybrand de Geest zijn het Fries Museum en Tresoar een zoektocht begonnen naar ontbrekende pagina's uit het album amicorum van de Leeuwarder schilder. Uit dat album, dat in de collectie van Tresoar zit, missen 22 tekeningen. Dit is de laatste en derde bijdrage over het album.

As in fisk yn it wetter

Esther Timmerman. (Foto Haye Bijlstra)

Nei goed fjirtich jier giet Esther Timmerman mei pensjoen. De earste helte fan dy jierren siet se by de publike tsjinst (útlienbaly, stúdzjeseal) fan de Provinsjale Biblioteek en belibbe se in soad wille oan it kontakt mei de klanten. Mei't de PB yn 2002 yn Tresoar opgie, ferhuze se nei 'de achterkant fan it boekbedriuw', dêr't se mei niget wurke oan it katalogisearjen fan de boeken.

It is net frjemd dat boeken de reade tried yn it ferhaal fan Esther Timmerman (1957) binne. 'As bern lies ik al in soad. We wennen yn Amsterdam en ik wie lid fan de iepenbiere biblioteek dêr. Op woansdeitemiddei gie ik der allinne hinne en siet dan de hiele middei te lêzen.' En fansels liende se boeken. Har nijsgjirrigens nei ferhalen, kennis en oare wrâlden wie grut. 'Ik wit noch dat der fan dy boekjes oer útfiners as Edison wienen. Dy rige wie ik sljocht op.' Ek boarte se as famke biblioteekje. 'Ik hie briefkes yn de boeken plakt en sette dêr in stimpel yn en makke in útlienkaartsje as famylje in boek by my liende. Blykber hie ik doe al in idee oer in soarte fan administraasje. Dizze anekdoate die it letter goed by myn sollisitaasje, der waard smaaklik om lake.'

Paadwiis

Nei har havo-diploma die se in jier Pedagogische Academie en wurke yn de ferpleging. Beide foldie net en allerhanne baantsjes folgen fia it útstjoerburo, oant de PB yn 1982 op har paad kaam. Se wie fuort entûsjast. 'In pear jier earder wie ik mei myn freon by tafal yn Fryslân kaam. We sochten in betelbere wenning bûten de Rânestêd en fia fia die bliken dat sa'n hûs yn Berltsum stie. We binne der 'op de tomme' hinne gien en it waard Fryslân en dat is it ek altyd sa bleaun.' It Frysk learde se fan buorlju, Omrop Fryslân en troch boeken te lêzen. 'It earste wie 'De houn sil om jim bylje' fan Rink van der Velde. Dat pakte my sa, dat ik fuort alles fan him lêzen ha.'

By de baly en stúdzjeseal fan de PB hie se it bot nei it sin. 'Ik fûn it moai om klanten paadwiis te meitsjen yn de katalogus en te helpen by de útliening. Der wienen ek aparte klanten, mar dat joech kleur en ferhalen, al wienen der ek dy't knap lestich wienen en dêr't we it leafst even foar ûnderdûkten.' Dêrneist folge se de biblioteekoplieding dêr't se fan alles learde oer boekhistoarje, bibliografyen en katalogisearjen. 'Ik hâld derfan om te oarderjen en boeken goed te beskriuwen sadat se te finen binne yn katalogus en magazyn.' Dy oplieding kaam goed fan

pas doe't se yn 2002 de oerstap makke en 'útfierder metadata' waard troch publikaasjes yn it systeem te beskriuwen.

Walhalla

Tal fan boeken krige se sa ûnder eagen en tal fan boeken liende se om te lêzen. 'Ik tûge altyd mei in rêchsek of tas mei boeken nei hûs. De byb wie in walhalla. Ik ha in brede belangstelling, neist literatuer ek foar keunst, muzyk en skiednis. Ik ûntduts alle kearen wer wat oars.' Sa fûn se ek wat fan har eigen famylje yn de argiven. 'Myn oerbeppe kaam fan it eardere eilân Wieringen en hiet fan Wigbout. Yn in genealogy kaam ik it ferhaal fan in foarâlder Jacob Wigbout tsjin dy't 'om den brode' in dichtbondel útbrocht hie yn 1823. En it earste datst dochst, is sjen oft dat yn de eigen katalogus stiet. En dat wie sa, bysûnder toch? It jout oan datst altyd wol wat nijsgjirrichs fynst yn ús enoarme kolleksje.'

Sels nei goed fjirtich jier is it noch altyd in ferrassing wat Tresoar bewarret. 'Dy kolleksje is sa grut. Ik stean alle kearen wer fersteld watfoar skatten der lizze. It soe moai wêze as dêr mear ûndersyk nei dien wurde kin. Der komt altyd wol wat út dêr'tst fierder mei kinst. Sa belibje ik dat sels ek. As ik mei in ûnderwerp dwaande bin, sjoch ik earst yn de eigen katalogus en dan komt der altyd wat brûkbers út.' ■

Neist Esther Timmerman gean noch trije Tresoarianen mei pensjoen: Haye Bijlstra, Uzi Hagai en Ubo Kooijnga. Benijd nei har ferhalen? Scan de QR-koades hjirûnder:

Uzi Hagai
(út 2008)

Haye Bijlstra
(út 2009)

Ubo Kooijnga
(út 2014)

Brieven van poppenspeler Feike Boschma

Brieven van de beroemde poppenspeler Feike Boschma (1921-2014) zijn overgedragen aan Tresoar. De collectie omvat de correspondentie van Feike aan zijn ouders en zussen in Ysbrechtum. Feike trok na de Tweede Wereldoorlog naar de Randstad met als doel beroepspoppenspeler te worden. In de brieven schief hij over voorstellingen en tentoonstellingen die hij zag, waar hij zelf mee bezig was en soms vroeg hij om praktische dingen.

‘Ik heb een zolderhokje gehuurd met een bed zonder lakens. Kan moe eens kijken of ik nog lakens in Y (Ysbrechtum, HB) heb? De dekens scharrel ik wel op. Maar lakens, daar zie ik geen kans voor’, zo is te lezen in een van de brieven aan zijn vader en moeder.

Feike Boschma werd geboren in Ysbrechtum. Vader Klaas was boer die droomde om postbode te zijn. Moeder Tjitske had veel interesse voor mode, theater, kunst en literatuur. Haar lapjesmand werd voor Feike een bron van inspiratie.

Het gezin ging regelmatig naar theateervoorstellingen en tentoonstellingen in Sneek en Leeuwarden. De jonge Feike zag in een tijdschrift van zijn moeder een marionet, gemaakt door de sierpoppenmaakster Grietje Kots. Het was een abstracte marionet, niet meer dan een lap met kleine handjes en een ronde kop. Hij was zo geïntrigeerd dat hij vanaf dat moment theatrale mogelijkheden zag met abstracte marionetten gemaakt van hoofdzakelijk textiel. Tijdens de Tweede Wereldoorlog zat Feike ondergedoken op de ouderlijke boerderij waar hij zijn eerste marionetten maakte. Hij ontdekte al spelend voor de spiegel dat ze de illusie gaven zelf te bewegen. Dat Feike na de oorlog beroepspoppenspeler wilde worden, was voor zijn ouders geen bezwaar. Direct na de oorlog gaf hij overal in Friesland voorstellingen. Hij speelde ‘De intocht der Canadezen’ en het marionettennummer ‘De kleine witte danseres’. Later zei hij daarover dat er in die tijd een ware cultuurhonger was. Iedereen had na de beklemmende oorlogsjaren het gevoel dat alles weer kon en dat ze niets wilden missen.

Detail uit een brief van Feike Boschma. Op de achtergrond de brieven van Feike Boschma, die zijn overgedragen aan Tresoar. (Foto's Haye Bijlstra)

Maar ik wilde eigenljk iets verslends ophjven: ik heb ee
zolderhokje gehuurd met een bed zonder lakens e
dekens. Kan moe eens kijken of ik my lakens i
Y heb? De dekens scharrel ik wel op.
Maar lakens, daar ze ik geen kans voor.
Dat was het.

Daar jeen graden e tot
plens + de 20^e

Graden van Feike

In een brief in 1946 vroeg hij Wim Sonneveld of hij met zijn marionetten een bijdrage kon leveren aan diens cabaretprogramma. Boschma werd aangenomen en mocht een fabel spelen. Hij zei later vaak in interviews dat wat hij van Sonneveld leerde over de grondbeginselen van het theatervak bepalend was geweest voor zijn verdere loopbaan als poppenspeler en theatermaker. Indrukken die hij tijdens zijn bezoeken aan (poppen)theaters en musea in Parijs opdeed, vormden zijn artistieke opvattingen. In Nederland was hij intussen opgenomen in het Theater der Verenigde poppenspelers in Den Haag en werd hij al gauw bekend.

Tovenaar van de lappen en draden

In krantenartikelen en recensies werd hij omschreven als de 'stille jonge Friese poppenspeler' die modern poppenspel liet zien met marionetten die pas hun ware vorm lieten zien als ze door Boschma in beweging werden gezet. Hij werd de tovenaar van de lappen en draden genoemd. Feike Boschma maakte ook poppenspel voor de televisie, dat begon al in 1956. Voor verschillende kinderseries maakte hij de marionetten en speelde hij voor de camera's. Boschma speelde echter het liefst voor volwassenen. Bij het door Rob van Houten opgerichte gezelschap Funhouse werkte hij in de jaren zeventig met poppen en paste special effects door poppenspeltechnieken toe. Daar ontdekte hij dat een acteur in combinatie met een speelpop verrassende en boeiende theatrale effecten teweeg bracht op een podium. Tot op hoge leeftijd bleef Boschma

Sjoch, der leit wat op 'e dyk

Haye Bijlstra, meiwurker fan Tresoar en poppespeler, wie sûnt syn trettjinde jier befreone mei Feike Boschma. Ek wie er poppespeler yn de poëtyske film 'Sjoch, der leit wat op 'e dyk' dy't Boschma mei Piter Tjeerdsma fan Omrop Fryslân yn 2003 makke. It fertelt it ferhaal fan in âlde hoed dy't nei lange tiid wer werom nei Fryslân komt en sjocht dat alles oars wurden is.

theater maken met poppen en marionetten. Hij maakte vele theaterproducties met wisselende theatermakers, waarmee hij in Nederland en in het buitenland voorstellingen gaf.

Inspiratie

Feike Boschma zocht zijn hele leven naar de essentie van de marionet. In verschillende artikelen trachtte hij antwoord te vinden op die vraag. In *Flamingo's aan de bar* (1996) is die jarenlange zoektocht gebundeld. De correspondentie van Feike Boschma aan zijn familie onthult mischien waar deze bijzondere theatermaker zijn inspiratie vandaan haalde.

Poppenspeler Feike Boschma met de kat uit de voorstelling 'Kat en mûs' in 1975.

Fryske dowematten

Tresoar hat it argyf oer Fryske dowetillen krigen, dêr't sneuper Simon Visser (1945-2023) jierrenlang ûndersyk nei die.

Simon Visser wie in fêsthâldend ûndersiker nei gegevens oer wylde downen, gibben, gibbeflechten en dowetillen, ek dowematten neamd. Yn it Nacionaal Archief yn Den Haag socht er âlde registraasjes fan de dowetillen yn Fryslân op. Dy registraasjes rinne fan 1807-1850, dêrnei binne se troch de provinsje oernommen en is it binnen Tresoar op te freegjen. Folle dreger is it argyfûndersyk yn de Nedergerjochten, dus foar 1807. As sneuper hat Visser him troch de Proklamaasje-, Reses-, Hypoteek- en Weesboeken hinne wraksele. Dat die er op in lêssapparaat foar fysjes, wat fanwegen it âlde skrift net maklik is. Geregeld wienen der dagen dat

er neat fûn. As ik him frege oft it wat opsmiet, krige ik gauris it antwurd: 'gjin fear'. Thús brocht hy alle fynsten oer downen per doarp en lokaasje ûnder yn oardners. Foar de PTT reizge Visser as elektroanikus troch de hiele provinsje. Underweis sette er in soad dowegatsjes yn tsjerketuorren, by staten, pleatsen en huzen op de foto en socht dêrnei yn de argiven nei de jiertallen mei eigeners en brûkers. Geregeld kamen de boeken fan it Kadaster derby om dy gegevens oan te foljen.

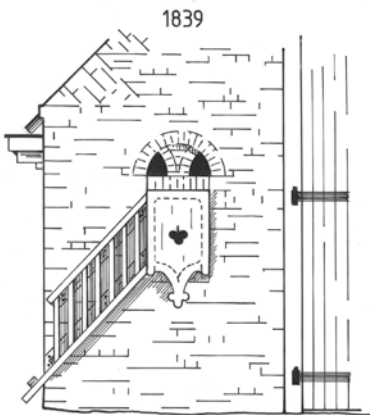
Libbenswurk

It hâlden fan healwylde downen wie eartiids fan belang foar de mienskip, om te iten, de fearren koenen brûkt wurde en de stront wie geskikt foar tabakstylt en brocht in soad jild op. Visser wist ek alles oer de wetjouwing yn relaasje mei downen. Net allinne foar Fryslân hâlde er in literatuerlist by, mar ek fan oare provinsjes.

Tegel mei in dowetil yn Museum Hindeloopen. (Foto Gerard Mast)

Yn 2021 hie er al mear as 770 dowetillen beskreaun. Soks foar it ljocht bringe, is in geweldige prestaasje. Yn Nederlân is gjin provinsje mei sa'n oersjoch. It wie Visser syn libbenswurk dêr't er ek oer publisearre yn ûnder oare Vanellus. Hy woe in boek skriuwe, mar ta syn teloarstelling rûn dat spoar dea. Mei de skinking fan tsientallen oardners bliuwt dizze rike histoaryske boarne bewarre en is op termyn foar elk te rieplachtsjen. ■

Het kippentrapje met duivengaten

Rekonstruksje fan in hinnetrepke mei dowegatten by in pleats yn Jelsum yn 1839. Tekening fan Simon Visser.

As ûndersiker fan Fryske einekoaien koe ik Simon Visser mear as 35 jier. Wy koenen it goed fine. As ik wat oer downen fûn yn de argiven, krige hy dat en oarsom krige ik syn fynsten oer einekoaien. Nei it ferstjerren fan Simon Visser mocht ik syn frou F. Visser-Faber en dochter Miranda helpe om it argyf foar de takomst feilich te stellen.

Scan de QR-koade en lêsk ek it ynterview mei Simon Visser yn *Letterhoeke* út 2008:

Doofpot van beroemde oeroerbeppe

Beginnend schrijfster Sjoukje Bokma de Boer (1860-1939) bezocht een vrouw in Warga waarover ze veel bijzondere verhalen had gehoord via haar dienstmeisje Hiltje. Ze scheef vervolgens, onder het pseudoniem Nienke van Hichtum, een wereldberoemd boek, gebaseerd op het leven van Harmke Feenstra-Tuinstra, de vrouw uit Warga. *Afke's tiental: een schets uit het Friesche arbeidersleven* verscheen in 1903. In detail beschrijft ze de bittere armoede waarin het gezin leefde.

Harm Postma is de achterachterkleinzoon van Harmke Feenstra-Tuinstra. Hij deed een unieke schenking aan Tresoar, waaronder een aantal objecten die het gezin destijds gebruikte: een doofpot, twee beeldjes en een warmhoudbord. Daarnaast omvat de schenking een exemplaar van *Afke's tiental* met een persoonlijk schrijven aan Hiltje, ondertekend met 'N. van Hichtum

(S. Troelstra-Bokma de Boer)' en een handgeschreven brief van 5 oktober 1934 van Sjoukje aan Hiltje toen haar man overleden was.

De doofpot

'Saapke nam de tang, en borg dien in de blank gepoetste doofpot' is de enige zin in het boek gewijd aan het bijzondere object. De kleur is anders, het boek is fictief, maar de doofpot is echt. De doofpot werd gebruikt om kooltjes in te doven, zodat ze op een later moment weer gebruikt konden worden. Bovendien voorkwam het dat het vuur om zich heen

Doofpot van Harmke Feenstra-Tuinstra.
(Foto Hays Bijlstra)

kon slaan en het huis in vlammen zou opgaan. Inmiddels is de doofpot uit gebruik geraakt, en is het woord beter bekend vanwege een andere betekenis. 'In de doofpot geraken doordat er geen richtbaarheid aan wordt gegeven, vergeten raken', zo omschrijft het *Woordenboek der Nederlandsche Taal* de uitdrukking in 1912. F.A. Stoett vond de oorsprong van het gezegde zoals hij omschreef in 'ons vergeetboek' uit 1686: 'in ding yn 'e dôfpot stoppe, smoare'.

Exemplaar van *Afke's Tiental* met voorin een persoonlijke noot van de schrijfster 'N. van Hichtum'. (Foto Hays Bijlstra)

Nijs fan de Stifting Freonen fan Tresoar

Freonemiddei

Op freed 17 maaie is der in Freonemiddei (14.30-16.30 oere) mei as sprekkers Fellow Felix Bosch, oer syn ûndersyk nei Geert Lourens van der Zwaag, en Twadde Keamerlid Aant Jelle Soepboer. Freonen krije yn de nijsbrief te hearren wêr't dizze middei is.

Nije Fellow

As nije Fellow foar dit jier is Nynke Bruinsma út Grou oansteld. By it Frysk Film & Audio Argyf (yn Tresoar) docht se ûndersyk nei de film- en bioskoopskiednis

fan Snits. De famylje Miedema út Snits hie ûnder de namme Algemene Nederlandse Bioscoop Onderneming yn 1939 alve bioskoopteäters yn Fryslân en Drinte. Yn de jierren tritich kaam in generaasje filmmakkers yn Fryslân op, dy't har yn 1936 ferienigen yn it filmkollektyf 'Film yn Fryslân.'

Bruinsma sjocht ek nei de betsjutting fan bioskopen op it mêd fan taal en mienkip mei fragen as watfoar ynfloed de bioskoop op de mienskip en identiteit hie en wat it plak fan de Fryske taal yn de film yn dy tiid wie.

Nynke Bruinsma studearre yn 2022 ôf fan de Research Master 'Arts, Media and Literary Studies' oan de Rijksuniversiteit Groningen. Se spesjalisearre har yn filmwittenskip, benammen yn filmteory en filmskiednis fan de betide sinema.

It bestjoer fan de Freonen winsket Nynke Bruinsma in soad sukses by har ûndersyk en wy sjogge út nei in moaie presintaasje fan it einrisseltaat. ■

Nynke Bruinsma.

Kustlijnen

Van Bert Loooper (oud-directeur van Tresoar) is het boek *Kustlijnen - Acht eeuwen kunst en kunstenaars in Friesland* verschenen. Aan deze publicatie hebben de Freonen meebetaald. In het boek neemt Loooper de lezer mee op een tijd- en ruimtereis door de wereld van de Friese kunst. Niet de kunst in musea, maar de kunst die in onze omgeving aanwezig is. Kunst die het verhaal van Friesland vertelt. Zo reizen we van het Leeuwarder ziekenhuis naar de Dokkumer raadzaal, van de kerk van Boazum naar de Stellingwerven en van Oostmahorn naar Mildam. Op deze reis door een periode van duizend jaar ontdek je

hoe achter elk kunstwerk een wereld schuilgaat. Wie zijn die Friezen eigenlijk: Europeanen, Friese Europeanen, Europese Friezen? Die voortdurende identiteitsvraag maakt de Friese kunst bijzonder en van landelijk en internationaal belang.

Letterhoeke is in útjefte fan Tresoar en de Freonen fan Tresoar
Letterhoeke ferskynt trije kear yn it jier en wurdt fergees tastjoerd oan de Freonen

Letterhoeke is een uitgave van Tresoar en de Vrienden van Tresoar
Letterhoeke verschijnt drie keer per jaar en wordt gratis toegezonden aan de Vrienden

Freon wurde?
Belje mei 058-7890789 of stjoer in mail nei ynfo@tresoar.nl
De bydrage is minimaal € 25 yn it jier.
It rekkennûmer fan de Freonen is:
NL78 RABO 0335 4795 53

Vriend worden?
Bel met 058-7890789 of stuur een mail naar info@tresoar.nl
De bijdrage is minimaal € 25 per jaar.
Het rekeningnummer van de Vrienden is:
NL78 RABO 0335 4795 53

Redaksje | Redactie
Marijke de Boer (einredaksje | eindredactie),
Wieke de Haan, Linda Hoekstra, Ids de Jong, Janna Kootstra en Janna de Jong (Freonen | Vrienden)

Byldmateriaal | Beeldmateriaal
John van Geffen

Foarmjouwing | Vormgeving
Richard Bos

Printwurk | Drukker
Dekker Creatieve Media & Druk

Ofbylding foarkant | Afbeelding voorkant
Side út sechtjinde-iuwsk hânskriift | Pagina uit zestiende-eeuws handschrift (Foto Haye Bijlstra)

Tresoar
Boterhoek 1
Postbus 2637
8901 AC Ljouwert
058-7890789
info@tresoar.nl
www.tresoar.nl

 www.facebook.com/tresoar
 www.twitter.com/tresoar
 www.pinterest.com/tresoar
 www.instagram.com/tresoar
 www.youtube.com/user/TresoarBoterhoek1

2024 Tresoar en de auteurs

Joke Hermsen.
(Foto Maarten Delobel)

Silent Book Club.
(Foto Natalia Balanina)

Mei-inoar lêze.

Aktiviteiten | Activiteiten

april

- 4 Lezing door Chris Dickenson, 'Artemis en de kracht van de natuur', Tresoar, 14.00 uur
- 4 Silent Book Club, Kafee De Gouden Leeuw, Tresoar, 19.45 uur
- 5 Mei-inoar lêze, Kafee De Gouden Leeuw, Tresoar, 11.30 oere
- 5 Lezing door Christina Williamson, 'Tussen hemel en aarde. Landschap en religie in de Griekse wereld', Tresoar, 15.00 uur
- 6 Friese Genealogische Contactdag 2024, Tresoar, 10.00-16.00 uur
- 9 Lezing door Vincent Hunink, 'Een antieke natuurramp: de uitbarsting van de Vesuvius (79 n.Chr.)', Tresoar, 19.30 uur
- 11 Lezing Filosofiecafé door Stijn Krooshof, 'Oefening in vertrouwen', Tresoar, 19.30 uur
- 13 NGV-Lezing door Martha Kist en Henk Dijkstra, 'Gevangenisregisters en het gevangeniswezen in vroeger tijden', Tresoar, 13.30 uur
- 18 Lunchlezing door Hester den Boer, 'Kamp Erika, het oorlogsverhaal van mijn opa', Tresoar, 12.30 uur
- 19 Mei-inoar lêze, Kafee De Gouden Leeuw, Tresoar, 11.30 oere
- 23 Jûn mei poëzy en muzyk op Wrâldboekedei, Kafee De Gouden Leeuw, Tresoar, 19.30 oere
- 25 Rondleiding, ontdek de schatten van Tresoar, Tresoar, 14.00 uur
- 25 Skriuwerskafee, Kafee De Gouden Leeuw, Tresoar, 19.00 oere

maaie | mei

- 2 Silent Book Club, Kafee De Gouden Leeuw, Tresoar, 19.45 uur
- 3 Mei-inoar lêze, Kafee De Gouden Leeuw, Tresoar, 11.30 oere
- 16 Lunchlezing door Joke Hermsen, 'Heimwee naar de verte', Tresoar, 12.30 uur
- 17 Mei-inoar lêze, Kafee De Gouden Leeuw, Tresoar, 11.30 oere
- 17 KFG-Sieperda-symposium 2024: 'Unesco Erfgoed in Fryslân: Zegen of Last?', Tresoar, 13.30-17.00 uur
- 17 Freonemiddei mei in lêzing fan Fellow Felix Bosch en Twadde Keamerlid Aant Jelle Soepboer, 14.30-16.30 oere
- 21 - Pinksterdinsdag studiedag: Frisia | De Lage Landen in het eerste millennium, Tresoar, 15.30-18.00 uur
- 21 - Lezing door Nelleke IJssennagger-van der Pluijm, 'Frisia: de Lage Landen in het eerste millennium', Tresoar, 20.00 uur
- 30 Rondleiding, ontdek de schatten van Tresoar, Tresoar, 14.00 uur
- 30 Skriuwerskafee, Kafee De Gouden Leeuw, Tresoar, 19.00 oere
- 30 Lezing Filosofiecafé door Martijn Veltkamp, 'Het raadsel van het ik', Tresoar, 19.30 uur

juni | juni

- 6 Silent Book Club, Kafee De Gouden Leeuw, Tresoar, 19.45 uur
- 27 Skriuwerskafee, Kafee De Gouden Leeuw, Tresoar, 19.00 oere

Mear ynfo? > www.tresoar.nl > agenda

Meer info? > www.tresoar.nl > agenda